

Zajednička načela samostalnih profesija u Europskoj uniji

Pročišćeni tekst

Uvod

U ožujku 2000. Vijeće Europe u Lisabonu usvojilo je program reformi. Cilj je bio učiniti Europsku uniju najkonkurentnijim i najdinamičnijim gospodarstvom temeljenim na znanju do 2010. u svijetu. Komisija je prepoznala doprinos koji slobodne profesije daju gospodarstvu, kako u svim državama članicama pojedinačno, tako i u Europskoj uniji kao cjelini. Jedan od najvažnijih čimbenika koji identificira profesiju je spremnost profesionalaca na pridržavanje etičkih i profesionalnih standarda koji nadilaze minimalne zakonske zahtjeve. Jasno je da se tamo gdje se profesionalne aktivnosti odvijaju prekogranično primjenjuju profesionalna pravila povezana s profesionalnim kvalifikacijama države članice domaćina, osobito ona povezana sa zaštitom potrošača i sigurnošću.

Na taj se način priznaje trenutno stanje u kojem se etički kodeksi pojedinačnih profesija mogu razlikovati od jedne do druge države članice i gdje će korisnici prekograničnih profesionalnih aktivnosti očekivat da budu provedene prema istim profesionalnim i etičkim standardima koji se primjenjuju tamo gdje oni žive. Direktiva o unutrašnjem tržištu traži od država članica da, u suradnji s Europskom komisijom, potiču izradu profesionalnih etičkih kodeksa i da osiguraju njihovu dostupnost u elektronskom obliku.

Europska komisija naglasila je važnost etičkih kodeksa na europskoj razini, a izvještaj „Unaprjeđenje kvalitete usluga na unutarnjem tržištu, uloga europskih etičkih kodeksa“ posebno je naglasio da izrada etičkih kodeksa na europskoj razini također može pomoći istaknuti specifično svojstvo aktivnosti određenog sektora, osobito reguliranih profesija, garantirajući da one mogu prakticirati svoju profesiju neovisno, štiteći nepristranost pravila profesionalnog ponašanja.

CEPLIS smatra da je, uzimajući u obzir odredbe direktiva i izvješća Europske komisije, kao i prijedloga Europske komisije vezanih uz poduzetništvo, vrijeme za preispitivanje CEPLIS-ovih Zajedničkih načela, uzimajući u obzir kontinuiranu integraciju Europske unije, rastuću učestalost prekograničnih aktivnosti samostalnih profesija u Europskoj uniji te utjecaj razvoja profesionalne prakse.

CEPLIS prepoznaje da će biti razlika u detaljima kodeksa pojedinačnih profesija na razini Europske unije, na primjer na području povjerljivosti informacija. Također će nužno biti razlika u detaljima, tako da se vrijednosti europskog kodeksa odražavaju u kodeksima država članica, kako bi se prepoznale razlike u zakonodavstvu – na primjer u zaštiti podataka – te u kulturi i tradiciji.

Inicijativa bi, međutim, trebala rezultirati značajnim smanjenjem razlika u kodeksima koji se primjenjuju u pojedinim državama članicama.

Aktivnosti samostalnih profesionalaca uključuju intelektualne usluge za odgovarajuću cijenu, a za koje se zahtijeva visoka razina poznavanja zakona, tehnike, a ponekad i znanosti. Zahtijeva se nužno znanje stečeno uspješnim završetkom školovanja i diplomom visokog obrazovanja i/ili priznavanjem profesionalnog naziva. U nekim slučajevima postoje dodatni zahtjevi za registraciju pri nadležnom regulacijskom tijelu prije odobrenja za obavljanje profesionalne prakse. Samostalne profesije tada postaju subjekt etičkog kodeksa koji se primjenjuje na pojedinu profesiju, a koji je donijelo odgovarajuće regulacijsko tijelo, s naglaskom na interese korisnika

profesionalnih usluga. Profesionalci su svjesni da kršenje odredbi kodeksa može dovesti do disciplinskih sankcija. Klijenti i pacijenti moraju biti sigurni da će kršenje odredbi kodeksa biti ozbiljno tretirano u nadležnim tijelima i da će, ako se dokaže, završiti kaznom proporcionalnom ozbiljnosti prekršaja.

CEPLIS vjeruje kako su Zajednička načela pomogla i nastaviti će pomagati samostalnim profesijama, klijentima i pacijentima i, sukladno tome, preporučuje uključivanje sljedećih načela u nacionalne etičke kodekse:

1. Povjerljivost

Povjerljivost je "kamen temeljac" za izgradnju povjerenja između profesionalaca i njihovih klijenata ili pacijenata.

U etičkim kodeksima treba jasno stajati kako profesionalci moraju poštivati povjerljivost podataka prikupljenih u svrhu pružanja profesionalnih usluga i osigurati da informacija o pacijentu/klijentu nije dostupna drugima, osim u određenim okolnostima i, gdje je to moguće, s informiranim pristankom pacijenta/klijenta.

2. Obaveza trajnog stručnog usavršavanja

U etičkim kodeksima treba jasno stajati kako profesionalci imaju nedvojbenu odgovornost održavanja kompetencija u svom stručnom području i dok su aktivni moraju sudjelovati u trajnom stručnom usavršavanju, tijekom cijelog radnog vijeka.

Korisnici profesionalnih usluga imaju pravo očekivati da će profesionalci održavati razinu znanja u svom području djelovanja, sukladno novim saznanjima i da će usavršavati svoje vještine i razvijati svoje kompetencije prema zahtjevima razvoja novih usluga.

3. Neovisnost i nepristranost

U etičkim kodeksima treba jasno stajati kako profesionalci imaju pravo donijeti osobnu prosudbu u okviru svojih odgovornosti, nakon što su uzeli u obzir sve relevantne okolnosti, bez vanjskih utjecaja.

Korisnici imaju pravo očekivati da će profesionalci procjenjivati okolnosti i davati savjete neovisno i objektivno, bez vanjskog pritiska i bez sukoba interesa.

4. Sukob interesa

U etičkim kodeksima mora jasno stajati da, ovisno o prirodi odgovarajuće profesionalne aktivnosti, profesionalac ne smije savjetovati, predstavljati ili djelovati u ime dva ili više korisnika u istoj stvari ako postoji sukob ili značajan rizik od sukoba između interesa tih korisnika. Navedeno se ne mora primjenjivati u slučaju kad pomoć tog profesionalca u ime jednog ili više klijenata zahtijeva zakon.

Profesionalci moraju biti svjesni da mogu nastati okolnosti gdje mogu biti obavezni uskratiti svoje usluge klijentima u slučaju sukoba interesa ili rizika od sukoba interesa, a osobito kad postoji rizik od kršenja povjerljivosti ili kad njihova neovisnost može biti ugrožena ili kad imaju osobni direktni ili indirektni interes u stvari o kojoj trebaju savjetovati.

Sukladnost s odredbama etičkih kodeksa vezano uz sukob interesa je od osobite važnosti kad profesionalci obavljaju multidisciplinarnu aktivnost (vidjeti načelo broj 13).

5. Integritet i poštenje

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako se od medicinskih sestara zahtijeva ljubazno, iskreno i pošteno postupanje u odnosima s klijentima, pacijentima i ostalima, uključujući profesionalne kolege. Profesionalci se ne smiju upuštati niti u jednu aktivnost ili ponašanje koje bi moglo naštetiti ugledu struke ili umanjiti javno povjerenje u struku. Glavni prioritet u pružanju profesionalnih usluga mora biti interes klijenta ili pacijenta.

Klijenti ili pacijenti imaju pravo očekivati kako će biti tretirani ljubazno i s poštovanjem, kao ravnopravan partner. Oni također imaju pravo dobiti ispravan profesionalni savjet u terminima koje razumiju, jednako kao i informacije prije i za vrijeme pružanja usluga, o proceduri koja će se provesti kako bi se postigao željeni cilj, kao i o cijenama usluga (vidjeti načelo broj 10).

6. Nadzor suradnika u timu

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako se od profesionalaca zahtijeva da osiguraju da svaki član tima kojem je dodijeljen zadatak posjeduje znanja i vještine potrebne za učinkovito i uspješno obavljanje tog zadatka. Također treba postojati odgovarajući nadzor.

Korisnici profesionalnih usluga poklanjaju svoje povjerenje profesionalcu s kojim imaju direktan kontakt i imaju pravo biti sigurni da će zadaci biti dodijeljeni samo onim članovima tima koji imaju potrebna znanja i vještine. U tom smislu treba biti jasno da je za delegirani zadatak odgovoran onaj koji ga je delegirao.

7. Usklađenost etičkog kodeksa i prakse

Svi etički kodeksi moraju jasno propisati da se od profesionalaca zahtijeva ne samo pridržavanje odredbi profesionalnog kodeksa, nego i pridržavanje zakonskih odredbi, te kodeksa i standarda vezanih uz specifične profesionalne usluge koje oni mogu pružati.

Korisnici profesionalnih usluga imaju pravo očekivati uslugu visoke kvalitete u potpunosti u skladu sa svim relevantnim zakonskim propisima i kodeksom.

8. Profesionalno osiguranje od štete

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako profesionalci imaju obvezu profesionalnog osiguranja na razini dovoljnoj da osiguraju, u slučaju opravdanog zahtjeva klijenta ili pacijenta proizašlog iz pružanja usluge, odgovarajuću kompenzaciju.

Korisnici profesionalnih usluga imaju pravo očekivati odgovarajuću kompenzaciju u slučaju štetnih učinaka proizašlih iz grešaka počinjenih u pružanju usluge.

9. Sukob s moralnim ili religijskim uvjerenjima

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako u slučaju sukoba s moralnim ili religijskim uvjerenjima koji proizlazi iz zahtjeva za pružanjem profesionalne usluge, profesionalci imaju obvezu osigurati informaciju klijentu ili pacijentu o kolegi profesionalcu koji može pružiti zatraženu uslugu i o načinu na koji mogu s njim kontaktirati. Nakon što su pristali obavljati samostalne profesije, profesionalci su obavezni zanemariti sva osobna, religijska, politička, filozofska ili druga uvjerenja. Korisnicima koji zakonito zatraže profesionalnu uslugu ne može se izvršenje takve usluge odbiti s obzirom na moralna ili religijska uvjerenja pojedinačnog profesionalca. Kad se samostalni profesionalac pristane na pružanje usluge, osobna uvjerenja se moraju zanemariti.

10. Pružanje informacija klijentima i pacijentima

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako, prije ulaska u bilo koje ugovorne odnose, profesionalci moraju pružiti klijentima sve relevantne informacije koje će omogućiti klijentu da odredi prirodu i kvalitetu usluge koju će profesionalac pružati, a osobito informacije vezane uz trajanje i uvjete, uključujući zakone koji se primjenjuju, cijene, detalje o odgovarajućem osiguranju od profesionalne odgovornosti te o garanciji i osiguranju, kao i o svakom potencijalnom sukobu interesa. Nadalje, ukoliko one nisu dostupne kod nadležnog profesionalnog tijela, moraju se pružiti najmanje sljedeće informacije:

- ime profesionalca, zakonski status i oblik, adresa boravišta i detalji o direktnom kontaktu,
- kad se usluga mora ugovoriti, detaljne informacije o relevantnom nadležnom tijelu ili jedinstvenoj kontakt točki;
- porezni broj kad je to primjenjivo,

u slučaju reguliranih profesija, informacije o regulacijskom tijelu ili instituciji pri kojoj je profesionalac registriran, profesionalno nazivu i državi članici u kojoj je naziv stečen.

11. Sporovi

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako, bez predrasuda prema pravu profesionalaca na traženje naknade ili obrane kroz sudove, profesionalac mora na prvostupanjskom tijelu nastojati riješiti sporove ili žalbe direktno ili indirektno s klijentom, a u slučaju neuspjeha kroz alternativno rješavanje sporova ili medijaciju. Profesionalac je obavezan rješavati sve takve sporove ažurno i transparentno. Profesionalac koji je subjekt etičkog kodeksa ili regulacijskog tijela koje se brine za prava klijenata obavezan je pokušati riješiti spor izvansudskim putem i pružiti sve relevantne informacije u tom smislu.

12. Pretpostavka odgovornosti

U nacionalnim etičkim kodeksima mora jasno stajati kako su profesionalci obavezni pružiti svojim klijentima i pacijentima sve relevantne informacije o činjenima i

okolnostima koje mogu dovesti do nepovoljnih posljedica za klijenta ili pacijenta, kao i u potpunosti surađivati s takvim klijentima ili pacijentima u postizanju obostrano prihvatljivog rješenja.

U nacionalnim etičkim kodeksima mora jasno stajati kako profesionalci imaju kolektivnu i individualnu odgovornost osigurati da, u interesu javnosti, sva relevantna nadležna tijela budu informirana o činjenicama koje mogu ukazivati na njihov neuspjeh u održavanju prihvatljivih standarda kompetencija ili ponašanja te sukladnosti sa zakonskim zahtjevima koji proizlaze iz njihovih profesionalnih aktivnosti.

13. Multidisciplinarne aktivnosti

U etičkim kodeksima mora jasno stajati kako u slučaju kad profesionalci sudjeluju u multidisciplinarnim aktivnostima, bilo kao pridruženi članovi, bilo kao partneri ili dio druge odgovarajuće poslovne strukture, takvi profesionalci moraju osigurati da se svatko od njih obveže i bude vezan pravilima njihove profesionalne etike i kodeksa koji su barem slični ili usklađeni s odredbama ovih načela.

Profesionalci također moraju osigurati da su klijenti informirani o tome da će usluge koje pruža multidisciplinarna praksa, kao i pojedine aktivnosti, biti izvršene sukladno takvim načelima.

Radi pojašnjenja, izraz multidisciplinarne aktivnosti ne uključuje interdisciplinarne profesionalne timove osnovane radi specifičnih projekata kao, na primjer, u području zdravstvenih usluga ili ugovore u svrhu smanjenja troškova.

14. Poznavanje jezika

Etički kodeksi trebaju osigurati da profesionalci, prije pružanja usluge klijentu ili pacijentu, zadovoljavaju dovoljno poznavanje relevantnog jezika i da klijenti imaju jasno i nedvojbeno razumijevanje o vrsti i subjektu uvjeta koji se primjenjuju.

Do te razine profesionalci moraju osigurati da, u slučaju kad profesionalac ne posjeduje razumnu razinu poznavanja jezika, bude dostupan odgovarajući prevoditelj ili da se stvar prenese drugom profesionalcu s odgovarajućom razinom poznavanja jezika.

15. Komunikacija

U etičkim kodeksima mora jasno stajati da komunikacija koju je objavio profesionalac ili je objavljena u njegovo ime u svako vrijeme sadrži informacije koje su točne, nisu zavaravajuće i koje sadrže temeljna načela određene profesije.

16. Edukacija o etičkim standardima

Etički kodeksi moraju jasno propisati kako se od profesionalaca i pomoćnog osoblja očekuje puno sudjelovanje u edukacijskim tečajevima organiziranim kako bi promovirali bolje razumijevanje etičkih pitanja relevantnih za njihove profesije, kako je propisano u odgovarajućim etičkim kodeksima.

17. Dobro upravljanje

Iako su odredbe ovih Zajedničkih načela namijenjene prvenstveno primjeni među profesionalcima, uloga i odgovornosti profesionalnih tijela, bilo regulacijskih ili ne-regulacijskih, u primjeni etičkih kodeksa je ključni element u osiguravanju visoke razine etičkih standarda.

Sukladno tome, profesionalna tijela moraju osigurati odgovarajuće praćenje i nadzor sukladnosti s etičkim kodeksom, kao i provođenje odgovarajućih procedura i programa (kao na primjer učenje o etičkim standardima).

Reference:

1. Samostalne profesije [...] su, sukladno ovoj Direktivi, one koje se prakticiraju na temelju relevantnih profesionalnih kvalifikacija u svojstvu osobne, odgovorne i profesionalne neovisnosti onih koji pružaju intelektualne i konceptijske usluge u interesu klijenta i javnosti“. Direktiva 2005/36/EK Europskog parlamenta i vijeća o priznavanju profesionalnih kvalifikacija, 7. 9. 2005.
2. Profesionalne usluge – Djelokrug za više reformi, 5. 9. 2006.
3. Direktiva 2006/123/EK o uslugama na unutarnjem tržištu
4. Unaprjeđenje kvalitete usluga na unutarnjem tržištu, uloga europskih etičkih kodeksa, 2007.
5. 2020. Akcijski plan, pokretanje poduzetničkog duha u Europi.